

MOŽNOSTI PŘÍPRAVY STUDENTŮ UČITELSTVÍ PRO 1. STUPEŇ ZŠ V OBLASTI ICT

MANĚNOVÁ Martina, ČR

Resumé

Rámcový vzdělávací program stanovuje pro 1. stupeň základní školy novou povinnou vzdělávací oblast Informační a komunikační technologie. Na tuto skutečnost by měly reagovat i pedagogické fakulty, které připravují studenty Učitelství pro 1. stupeň základní školy. Příspěvek seznamuje s pojetím přípravy studentů výše zmiňovaného oboru na pedagogické fakultě Univerzity Hradec Králové.

Klíčová slova: informační a komunikační technologie, Rámcový vzdělávací program, první stupeň.

POSSIBILITY OF PREPARATION OF THE STUDENTS OF TEACHING PROFESSION FOR THE 1ST LEVEL OF PRIMARY SCHOOL IN THE AREA OF ICT

Abstract

The Frame Educational Programme determines for the 1st level of primary school a new obligatory educational area: Informative and commutative technology. Even the Pedagogical Faculties, which prepare the students for teaching profession for the 1st level of primary school, should react to this reality. The study informs about the conception of students preparation of the above mentioned branch at the Pedagogical Faculty of University, Hradec Králové.

Key words: information and communitation technology, The Frame Educational Programme, primary school.

1 Úvod

V roce 1999 byla Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy předložena nová koncepce vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy v České republice. Principy vzdělávání byly stanoveny s ohledem na proměny společnosti na počátku 21. století. Nová informační společnost má přinést proměnu stejně zásadní, jakou kdysi přinesla industrializace. k hlavní změně dochází v oblasti cílů a obsahů vzdělávání, ve způsobu koncipování, projektování a realizace vzdělávání.

Na centrální úrovni jsou zpracovány rámcové vzdělávací programy, které specifikují obecně závazné požadavky pro jednotlivé stupně a obory vzdělávání, vymezují rámec pro návrh učebních plánů, formulují pravidla pro tvorbu školních vzdělávacích programů. Při tvorbě rámcového vzdělávacího programu i školních vzdělávacích programů bylo uplatňováno nové pojetí kurikula, které již není založeno na osvojování co největšího objemu faktů (Bílá kniha, 2001), nýbrž na zařazování informací do smysluplného kontextu vědění i životní reality, na vyváženosti poznatkového základu kurikula, rozvoje kompetencí i osvojování postojů a hodnot.

2 Metodická východiska

Rámcový vzdělávací program stanovil vzdělávací oblasti jako závazné. Vymezil také jejich rozložení v jednotlivých ročnících základní školy a následně určil i minimální časové dotace pro tyto vzdělávací oblasti. Na prvním stupni se nově zavádí vzdělávací oblast Informační a komunikační technologie v minimálním rozsahu 1 vyučovací hodina týdně ve 2. období (čtvrté nebo páté třídě). To s sebou nese i vyšší nároky na přípravu studentů studijního oboru Učitelství pro 1. První stupeň základní školy. Studenti po absolvování vysoké školy by měli být připraveni tuto vzdělávací oblast učit.

Na Pedagogické fakultě Univerzity Hradec Králové se právě na základě RVP ZV inovovaly předměty povinného základu tak, aby studenti byli bez problému schopni vstoupit do pedagogické praxe. Největší změnou prošla právě příprava v oblasti informačních a komunikačních technologií. Dosud všichni studenti studijního programu Učitelství pro základní školy (následně různých studijních oborů a také oboru Učitelství pro 1. Stupeň základní školy) absolvovali povinný předmět Informační a komunikační technologie 1 (ICT1) v rozsahu 1 hodina týdně po 1 semestr. Cílem tohoto předmětu bylo sjednotit znalosti a dovednosti z oblasti ICT, které studenti získali na středních školách. Dále pak položit základy potřebné pro využití ICT v průběhu studia (práce s textovým editorem, formální úprava textů, citace...). Po absolvování tohoto předmětu si mohli studenti vybrat povinně volitelný předmět Informační a komunikační technologie 2 (ICT2), jehož cílem byla práce s tabulkovým editorem, vytváření jednoduchých databází, tvorba prezentací.

Ukončení povinného předmětu ICT1 však nepoložilo základy metodiky výuky ICT, studenti nezískali potřebné kompetence pro výuku ICT na 1. stupni (ani na jiném stupni základní školy), neseznámili se s odbornou podstatou vzdělávací oblasti Informační a komunikační technologie. Z uvedených důvodů byl do přípravy studentů Učitelství pro 1. Stupeň základní školy implementován nový předmět Informační a komunikační technologie pro 1. stupeň ZŠ.

Před vlastním návrhem nového předmětu bylo potřeba přesně vymezit, jaké vědomosti a dovednosti mají studenti po absolvování předmětu získat. Obsahová náplň předmětu tedy vycházela z klíčových kompetencí budoucího absolventa. Následující text vymezuje klíčové kompetence učitelů 1. stupně ZŠ, které vycházejí z klíčových kompetencí žáka v oblasti informačních a komunikačních technologií. Oblast týkající se informačních a komunikačních technologií, má podle (Jeřábek a kol., 2007) přispívat k rozvoji klíčových kompetencí tím, že vede žáka k:

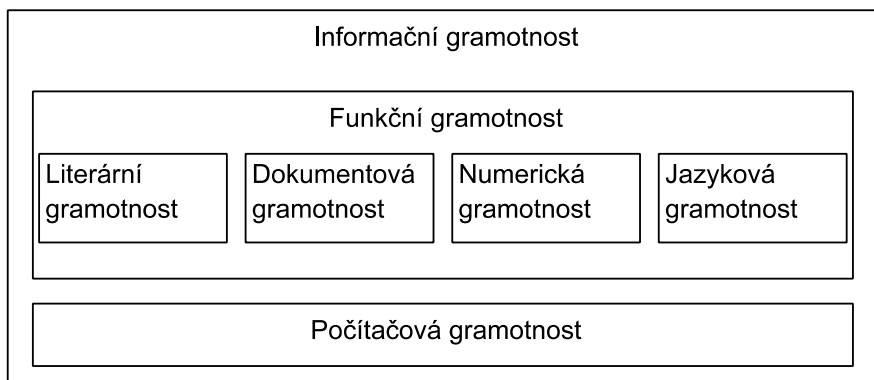
- Poznání úlohy informací a informačních činností a k využívání moderních informačních technologií.
- Porozumění toku informací, počínaje jejich vznikem, uložením, přenosem, zpracováním a praktickým využitím.
- Schopnosti formulovat požadavek a využívat při interakci s počítačem algoritmické myšlení.
- Porovnání informací a poznatků z většího množství alternativních informačních zdrojů a tím dosahování větší věrohodnosti nalezených informací.
- Využívání výpočetní techniky ke zvýšení efektivity své učební činnosti a racionální organizaci práce.
- Tvořivému využívání softwarových a hardwarových prostředků při prezentaci své práce.

- Využívání výpočetní techniky jako prostředku simulace a modelování přírodních a sociálních jevů a procesů a tím k podněcování nových cest poznávání.
- Respektování zdravotních rizik spojených s využíváním výpočetní techniky.
- Šetrné práci s výpočetní technikou a k uplatňování vhodných způsobů její údržby a ochrany dat.

Kompetence učitele charakterizuje (Průcha a kol., 2003) jako: „*Soubor profesních dovedností a dispozic, kterými má být vybaven učitel, aby mohl efektivně vykonávat své povolání. Existují četné pokusy o vymezení kompetence učitele, snažící se je sblížit s obsahem přípravy budoucích učitelů na pedagogických a jiných fakultách. Obvykle jsou uváděny jako hlavní kompetence osobnostní a kompetence profesní. Osobnostní kompetence zahrnují zodpovědnost, tvořivost, schopnost řešit problémy, týmově spolupracovat... Profesní kompetence se vztahují k obsahové složce výkonu profese... Výzkumy a rovněž zkušenosti učitelů z praxe dokládají (v ČR i v zahraničí), že dosavadní přípravné vzdělávání učitelů nepokrývá v úplnosti žádoucí soubor učitelských kompetencí.*“ O stanovení klíčových kompetencí učitele se pokouší řada autorů. Většinou však docházejí k podobným definicím kompetencí, které uvádí (Mach, 2005):

- *Oborově-předmětové.* Učitel je schopen zvládnout znalosti oboru, aplikovat metodologii do didaktiky oboru a využívat mezipředmětové vztahy.
- *Předmětově-didaktické.* Učitel je schopen projektivní tvořivosti v oblastech cílů, metod, inovativních postupů a respektuje individuální zvláštnosti žáků.
- *Pedagogicko-psychologické.* Učitel je schopen řešit pedagogické a psychologické problémy školní praxe a komplexně rozvíjet osobnost žáka včetně speciálních potřeb.
- *Diagnostické.* Učitel je schopen objektivně využívat prostředky pedagogické diagnostiky, identifikovat sociálně patologické projevy žáka, identifikovat a vhodně podporovat žáka se specifickými potřebami a využívat autodiagnostiky ke zvyšování své profesní identity.
- *Komunikativní.* Učitel je schopen využívat informační a komunikační technologie k rozvoji své profesní úrovně a efektivně tyto prostředky využívat v pedagogickém terénu (žáci, škola, rodičovská a pedagogická veřejnost...).

Uvedený seznam kompetencí je však nutné brát spíše jako vodítko, kvalitní učitel musí získat celou řadu dalších kompetencí (nejen z výše uvedených oblastí). Dalším faktorem, který byl vzat v úvahu při návrhu předmětu byla *funkční gramotnost* (obr. 1).

Obr. 1: Struktura funkční gramotnosti a její vztah k ostatním gramotnostem. Počítačovou gramotnost lze v tomto případě považovat za synonymum ICT gramotnosti (Dombrovská, 2004).

3 Operacionalizované kompetence

Na základě výše uvedených východisek, byly stanoveny operacionalizované kompetence studentů Učitelství pro 1. Stupeň ZŠ. *Operacionalizací* rozumíme převedení obecných pojmů do roviny sledovatelných znaků. Operacionalizovaná definice představuje množinu procedur, které popisují aktivity požadované k tomu, abychom empiricky došli k realizaci toho, co definice popisuje (Hendl, 2005).

Tab. 1: Operacionalizované kompetence studentů Učitelství pro 1. stupeň ZŠ.

Tematický okruh	Očekávané kompetence studenta
Ergonomie pracoviště a hygiena práce na počítači	• Ovládá základní pravidla ergonomie pracoviště. • Je schopen na konkrétním příkladu aplikovat pravidla ergonomie počítačového pracoviště. • Zná základní hygienická pravidla práce na počítači a dokáže je v praxi aplikovat.
Počítač, jeho základní části, periférie počítače	• Dokáže nazvat jednotlivé části počítače. • Dokáže vysvětlit význam jednotlivých částí počítače. • Zná základní parametry jednotlivých součástek na takové úrovni, která mu umožní vzájemné porovnání součástek. • Vyjmenuje nejběžnější periférie počítače. • Zná základní parametry jednotlivých periférií na takové úrovni, která mu umožní vzájemné porovnání. • Zná možnosti využití nejběžněji používaných periférií. • Je schopen připojit nejběžnější periferní zařízení k počítači.
Pracovní podmínky počítače	• Dokáže vysvětlit co škodí počítači. • Chápe význam péče o počítač. • Je schopen pečovat o periferní zařízení (monitor...).
Zpracování a tvorba počítačové grafiky	• Zná základní pojmy z oblasti počítačové grafiky (bitmapa, vektorová grafika, formáty, rozlišení, barevná hloubka ...). • Umí zvolit adekvátní grafický formát pro příslušné účely. • Dokáže aplikovat základní pravidla grafického návrhu. • Zná základní typy digitálních fotoaparátů. • Dokáže zvolit vhodný digitální fotoaparát pro daný typ fotografie. • Je schopen správně pracovat s digitálním fotoaparátem.

	• Dokáže připravit grafické podklady pro různé účely.
Efektivní práce s internetovými službami	• Umí efektivně pracovat s internetovými vyhledávači. • Dokáže pracovat s internetovým archivem. • Dokáže používat základní nástroje pro publikování na internetu. • Je schopen používat nástroje pro kolaborativní učení.

4 Závěr

Operacionalizované kompetence se staly základem koncepce předmětu, dále bylo nutné vzít v úvahu vlastní výuky (hodinová dotace, softwarové a hardwarové vybavení počítačových učeben). Předmět se zavedl v akademickém roce 2006/2007 a v současné době probíhá dotazníkové šetření mezi absolventy, kteří jsou v pedagogické praxi.

5 Literatura

- [1] DOMBROVSKÁ, M., LANDOVÁ, H., TICHÁ, L. Informační gramotnost – teorie a praxe v ČR. *Národní knihovna* [online]. 1/2004 [cit. 2006-11-27]. Dostupný na WWW: <<http://knihovna.nkp.cz/pdf/0401/0401007.pdf>>. ISSN 1801-5948.
- [2] HENDL, J. *Kvalitativní výzkum : základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha : Portál, 2005. 408 s. ISBN 80-7367-040-2.
- [3] JEŘÁBEK, Jaroslav, et al. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání : se změnami provedenými k 1. 9. 2007*. Praha : VÚP, 2007. 124 s. Dostupný z WWW: <http://www.rvp.cz/soubor/RVPZV_2007-07.pdf>.
- [4] MACH, P. Klíčové kompetence učitelů. In *Modernizace vysokoškolské výuky technických předmětů II : sborník příspěvků z mezinárodní konference*. 1. vyd. Hradec Králové : Gaudeamus, 2005. s. 63-67. ISBN 80-7041-966-0. ISSN 1214-0554.
- [5] PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 4. vyd. Praha : Portál, 2003. 322 s. ISBN 80-7178-772-8.

Lektoroval: PhDr. Jaroslav Zuckerstein, Ph.D.

Kontaktní adresa:

Martina Maněnová, PaedDr, Ph.D.
Ústav primární a preprimární edukace
Pedagogická fakulta UHK
Rokitanského 62, 500 03 Hradec Králové
e-mail: martina.manenova@uhk.cz